

DARNIEJI VIEŠIEJI PIRKIMAI

Užsienio gerųjų praktikų analizė

Agnė Petrošiūtė
Livija Šepetytė

2021 BIRŽELIS

NORVEGIJA

Norvegijoje nėra oficialaus darnųjų pirkimų apibrėžimo, taip pat ir įstatymo lygmeniu nėra apibrėžtos žaliųjų pirkimų ar socialinių pirkimų sąvokos. Tačiau aplinkosaugos principai yra įtraukti į Norvegijos viešųjų pirkimų įstatymo¹ 7-9 nuostatas, kurios sako:

„Poveikio aplinkai sumažinimas

*Perkančioji organizacija turi atkreipti dėmesį į poveikio aplinkai mažinimą ir klimatui palankių sprendimų skatinimą viešuosiuose pirkimuose ir gali nustatyti aplinkosaugos reikalavimus ir kriterijus visuose pirkimo proceso etapuose, kai tai yra susiję su pirkimo objektu. Įtraukiant aplinkosaugos principus į sutarties skyrimo kriterijus, kaip bendra taisyklė, **aplinkosauginiai kriterijai turi sudaryti bent 30 % vertinimo.**“¹*

Taip pat Viešųjų pirkimų įstatymo 5 skyrelyje yra atsižvelgiama į žmogaus teisių užtikrinimą vykdant viešuosius pirkimus:

*„viešieji pirkėjai turi turėti tinkamą tvarką, **užtikrinančią pagarbą žmogaus teisėms viešuosiuose pirkimuose**, kai yra tokių teisių pažeidimo pavojus.“*

Darnųjų pirkimų kriterijai taip pat nėra reglamentuoti, jie yra matomi kaip rekomendacinė priemonė, padedanti integruoti tvarumo klausimus į viešuosius pirkimus.

¹ <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2016-08-12-974?q=foa>

Apskritai, darnusis pirkimas Norvegijoje yra suprantamas *kaip procesas*, kurio metu vykdant viešuosius pirkimus yra įtraukiami aplinkos apsaugos, socialiniai ir ekonominiai aspektai ir nėra konkrečiai apibrėžta ką viešasis pirkimas turi atitikti, jog būtų laikomas „darniuoju“. Pavyzdžiui, nors Norvegija turi išsamų kriterijų taikymo įrankį, kuris padeda įtraukti darnuosius kriterijus į viešuosius pirkimus, tačiau neapsiriboja tik savais kriterijais – taip pat suteikiamos nuorodos į kitų Šiaurės šalių, Nyderlandų, ES kriterijus, kuriais taip pat galima remtis siekiant vykdyti darnųjį pirkimą.² Darnieji pirkimai Norvegijoje yra naudojami kaip įrankis įgyvendinti nacionalinius tikslus, pavyzdžiui „siekti nulinės emisijos transporto“, kas yra daroma per viešuosius pirkimus ir nėra nustatytas kaip tikslas (pvz.: kad 50 % pirkimų būtų žalieji).

Kalbant apie informacijos išdėstymą, darnieji pirkimai yra skirstomi į socialinę atsakomybę ir inovacijas.

SOCIALINĖ ATSAKOMYBĖ

Socialinė atsakomybė įtraukia šiuos elementus:

Klimatas ir aplinka²

Kitaip – žalieji pirkimai. Žalieji pirkimai Norvegijoje neturi teisinio reguliavimo nei tikslios sąvokos, bendrai tai suprantama kaip aplinkosaugos aspektų integravimas į viešuosius pirkimus. Norvegijos tinklalapis nepateikia platesnio aiškinimo kas tai yra ir kodėl tai yra reikalinga, tačiau pateikia daugybę įrankių ir pagalbos jų vykdymui. Pavyzdžiui, e-mokymai, kaip naudotis aplinkosaugos vadybos sistemomis ar ekologiniais ženklais, kaip vykdyti žiedinius pirkimus, geruosius pavydžius, taikytinus kriterijus ir pan.

² <https://www.anskaffelser.no/samfunnsansvar/klima-og-miljo>

³ <https://www.anskaffelser.no/samfunnsansvar/sosialt-ansvar>

Žmogaus teisės³

Atsižvelgiama į tarptautinius tiekėjų ir tiekimo grandinių standartus, tam kad išvengti žmogaus teisių pažeidimų, taip užtikrinant Viešųjų pirkimų įstatymo reikalavimą, kuris buvo paminėtas aukščiau. Tinklalapyje ne tik yra aiškinama kodėl tai svarbu – jog milijardai NOK yra išleidžiama viešiesiems pirkimams ir viešosios institucijos turi atsakomybę naudoti viešąsias lėšas atsakingai – bet ir pateikiamas didelės rizikos produktų sąrašas bei pirkimo dalyviai yra kviečiami į mokymus tam, kad kelti kompetencijas šioje temoje.

Universalus dizainas⁴

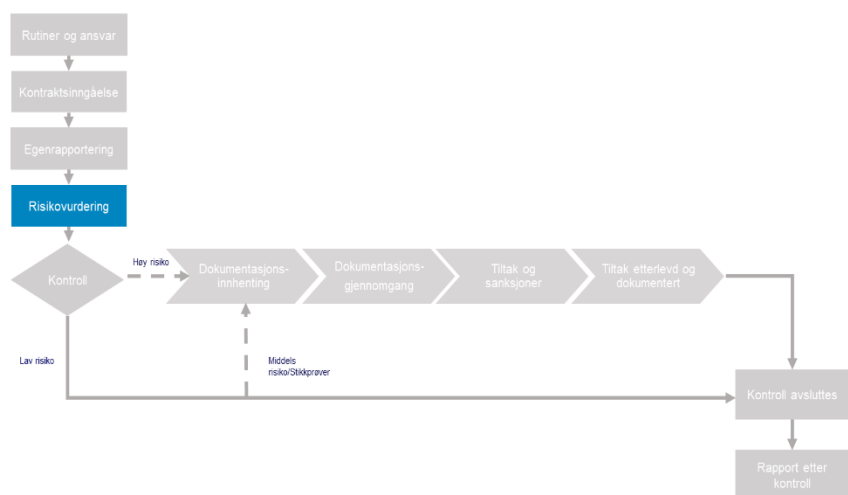
Tai aplinkos kūrimas ir pritaikymas, kad ji būtų prieinama visiems žmonėms visuomenėje, įskaitant žmones su negalia. Yra suteikiamos nuorodos ir paaiškinimai kaip kurti universalų dizainą statant pastatus ir kuriant informacines technologijas. Toliau yra nukreipiama į kitą tinklalapį, kuris skirtas plačiau susipažinti su universaliu dizainu.⁵

⁴ <https://www.anskaffelser.no/samfunnsansvar/universell-utforming>

⁵ https://www.bufdir.no/uu/Universell_utforming_A_B_C/

Sąžiningas darbo užmokestis ir tinkamos darbo sąlygos⁶

Daugiausia šios temos dėmesio yra skiriama statybų, sveikatos apsaugos ir valymo sektoriams. Yra atsižvelgiama į reikalavimus subrangovams, užsienio tiekėjams, kolektyvines sutartis. Taip pat yra pateikiamas gidas, kuris pasakoja į ką atsižvelgti kiekvieno viešojo pirkimo etapo metu, kad būtų užtikrintas šio tikslo įgyvendinimas.⁷

Sąžiningo darbo užmokesčio ir tinkamų darbo sąlygų užtikrinimas viešojo pirkimo metu.

INOVACIJOS

Tai inovacijų pirkimų vykdymas. Inovacijų pirkimai apibūdinti kaip viešojo pirkimo proceso metodas, skatinantis ar užtikrinantis inovaciją.

Inovacijų pirkimai yra ypatingai integruoti žaliųjų pirkimų temoje. Žalieji-inovacijų pirkimai taip pat skatinami nacionalinėse strategijose.

Inovacijų pirkimų tema Norvegijoje yra plačiai išplėtotą ir informacijos yra pateikiama ypatingai daug, nuo inovacijų pirkimų metodų apibūdinimų iki įrankių ir gidų, padėsiančių juos vykdyti.

Inovacijų pirkimų sėkmės principai:⁸

- Geras planavimas ir poreikių įvertinimas
- Atviras dialogas su rinka ankstyvame viešojo pirkimo proceso etape
- Funkciniai reikalavimai, kurie apibūdina tai, ką norima pasiekti, o ne nurodomas sprendimas / produktas.

Apibūdinti viešųjų pirkimų metodai, kurie skatina inovacijų pirkimus:⁹

- Inovacijų partnerystė
- Iki prekybiniai pirkimai
- Planavimo ir dizaino konkursas
- Konkurencinis dialogas
- Tyrimų ir plėtros konkursas
- Geriausios vertės pirkimai

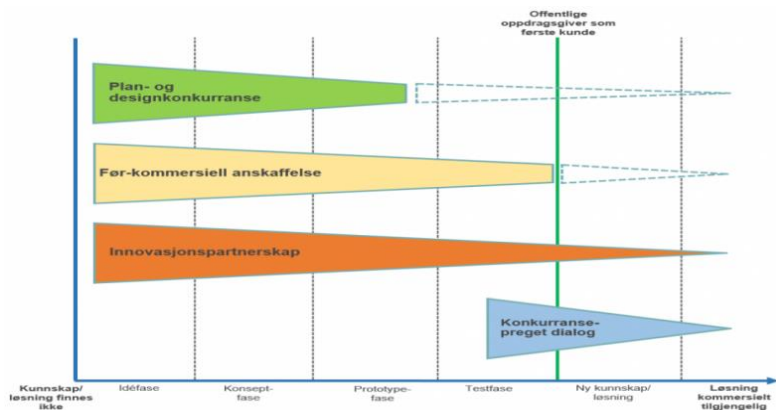
⁶ <https://www.anskaffelser.no/samfunnsansvar/arbeidslivskriminalitet>

⁷ <https://www.anskaffelser.no/verktoy/veiledere/veiledere-om-lonns-og-arbeidsvilkar-i-offentlige-kontrakter-bokmal>

⁸ <https://www.anskaffelser.no/innovasjon>

⁹ <https://www.anskaffelser.no/innovasjon/metoder-gjennomforing-av-utviklingsprosjekter>

Nurodomi skirtumai tarp inovacijų pirkimų metodų:

Skirtumai tarp inovacijų pirkimų metodų.

Taip pat yra sukurtas vedlys, padedantis išsirinkti tinkamą inovacijų pirkimo procedūrą:

Har du tilstrekkelig markedskunnskap til å definere krav/kriterier for løsningen du trenger?			
Ja		Nei	
↓		Innledende dialog med markedet	
Er det behov for forskning før anskaffelsen skjer?			
Ja		Nei	
Ønsker du å gjøre selve kjøpet av innovative produkter/ tjenester som del av samme prosedyre?		Er det mulig å beskrive spesifikasjonen for sluttproduktet/tjenesten som skal anskaffes?	
Ja	Nei	Ja	Nei
Innovasjonspartnerskap	Før-kommerseil anskaffelse	Konkurranse med forhandling	Konkurransepreget dialog
Dersom det er mangel på kompetanse eller tid/ressurser til ovennevnte prosedyrer/metoder kan du vurdere en fellesanskaffelse.			

Vedlys, skirtas inovacijų pirkimų procedūrai pasirinkti.

Galiausiai yra suteikiamos nuorodos į potencialius inovacijų pirkimų finansavimo šaltinius.¹⁰

¹⁰ <https://www.anskaffelser.no/innovasjon/finansiell-stotte-til-innovative-anskaffelser>

¹¹ <https://www.anskaffelser.no/innkjopsledelse/modenhet-og-selvevaluering>

STEBĖSENA IR STATISTIKA

Darnaus pirkimo aiškių ribų ir apibrėžimo nebuvimas taip pat atsispindi stebėsenos metoduose ir statistikoje. Skirtingai nei Lietuva, Norvegija nekelia sau konkrečių procentinių tikslų kiek darniųjų ar žaliųjų pirkimų turėtų būti pasiekta, tačiau yra fiksuojama kokie kriterijai yra naudojami viešuosiuose pirkimuose ir kaip pačios perkančiosios organizacijos (PO) save vertina darniuosiuose ar inovacijų pirkimuose. 2020 metais vyko tyrimas, kuris bandė suprasti kaip perkančiosios organizacijos save vertina 6 srityse:¹¹

- Valdymas ir lyderystė
- Bendradarbiavimas
- Kompetencijos
- Skaitmeninimas
- Klimatas ir aplinka
- Inovacijos

Apklauso rezultatai bus naudojami tolesniam viešųjų pirkimų sistemos tobulinimui.

Norvegija šiuo metu kuriamame žaliųjų ir inovacijų pirkimų veiksmų plane¹² yra nusimačiusi tikslą geriau analizuoti ir suprasti koks yra darniųjų pirkimų poveikis. Kuriamos metodikos, kurios padėtų stebėti pokyčius prioritetingose pirkimų grupėse, t.y. statybų, transporto ir maisto sektoriuose.

¹² <https://www.anskaffelser.no/om-oss/handlingsplan-gronne-og-innovative-anskaffelser>

KOMPETENCIJŲ CENTRAS

Darnieji pirkimai Norvegijoje yra koordinuojami Norvegijos Viešųjų pirkimų departamento (Norv. - Divisjon for offentlige anskaffelser) (VPD), veikiančio po Norvegijos viešojo valdymo agentūra. VPD yra institucija, sukurta skatinti visapusišką ir strateginį požiūrį į viešuosius pirkimus. VPD analizuoja ir sistemina informaciją, kelia kompetencijas ir yra proaktyvi varomoji jėga viešųjų pirkimų sistemos pokyčiams.¹³

65 darbuotojai dirba 6 skyriuose:

- Administracijos
- Valdymo ir kompetencijų
- Technologijų
- Partnerių ir tiekėjų
- Procesų
- Pirkimų centro

VPD struktūroje nėra atskiro skyriaus, skirto tik darniesiems pirkimams, kadangi jie yra integruoti visos institucijos sudėtyje. VPD dirba kategorijų principų, t.y. institucija dirba komandomis pagal produktų grupes, tokios kaip statybų, maisto ar transporto sektorius. Iš viso institucijoje yra sudaryta 14 lanksčių komandų. Taip nutiko dėl to, jog komandos susiformavo kuriant darnųjų pirkimų kriterijus skirtingoms produktų grupėms. VPD tinklalapio išdėstymas, informacija bei pagalba yra būtent pagal šias produktų grupes.¹⁴ Skirtinguose skyreliuose yra skelbiami pirkimų pavyzdžiai, gidai, metodinės pagalbos įrankiai, pavyzdiniai kontraktai, kriterijai, kontaktai, nuorodos, naujienos ir kt. būtent pasirinktai produkto grupei.

Darnieji pirkimai yra tarpdisciplininis, tarpinstitucinis ir tarpsektorinis konceptas. Dėl šios priežasties, Norvegijos VPD ypatingai daug dėmesio skiria bendradarbiavimui su įvairiomis suinteresuotomis šalimis. VPD bendradarbiauja su ministerijomis, verslo asociacijomis, aplinkosauginėmis ir socialinėmis nevyriausybinėmis organizacijomis ir vyriausybinėmis agentūromis, vietinių bendruomenių asociacijomis, kitų šalių kompetencijų centrais, kuria bendrus projektus tarp Šiaurės šalių, taip pat įsitraukia į įvairius ES projektus, tokius kaip CircPro. Nuolat kreipiamasi į įvairius partnerius kuriant ar atnaujinant kriterijus, kuriant gidus ar mokymus. Darnieji pirkimai Norvegijoje stagnuotų be visos ekosistemos, įtraukiančios daugybę partnerių ir institucijų.

Vienas iš inovatyviausių bendradarbiavimo pavyzdžių viešuosiuose pirkimuose Norvegijoje yra „Tiekėjų plėtros programa“ (Norv. – Leverandørutviklingsprogrammet).¹⁵ Ji veikia nepriklausomai nuo VPD ir kitų institucijų, tačiau VPD yra jos valdybos narė. Tai platforma, skirta fasilituoti bendradarbiavimą ir rinkos dialogą tarp perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų. Ši organizacija renka informaciją apie perkančiųjų organizacijų poreikius ir komunikuoja šią informaciją tiekėjams. „Tiekėjų plėtros programa“ yra ypatingai efektyvus įrankis inovacijų pirkimams ir technologijų plėtrai, kadangi rinkai yra iš anksto komunikuojama, kokie yra ir bus perkančiųjų organizacijų poreikiai. Pavyzdžiui, per šią platformą komunikuojama, jog reikės nulinės emisijos transporto priemonių. Tokiu būdu rinkos dalyviai turi galimybę pasiruošti, o perkančiosios organizacijos gauti produktus, atitinkančius jų poreikius.

VPD taip pat dirba su institucijų aukščiausiaja vadovybe su tikslu skatinti viešųjų pirkimų, kaip strateginio įrankio, naudojimą.¹⁶ VPD pataria kaip sukurti viešųjų pirkimų strategiją, kokia yra darnųjų ir inovacijų pirkimų nauda, kaip taupyti biudžetą, laiką ir išteklius efektyviai vykdant viešuosius pirkimus ir kt.

¹³ <https://www.anskaffelser.no/om-oss>

¹⁴ <https://www.anskaffelser.no/hva-skal-du-kjope>

¹⁵ <http://leverandorutvikling.no/>

¹⁶ <https://www.anskaffelser.no/innkjopsledelse>

FUNKCIJOS

- Teikia konsultacijas el. paštu bei šiuo metu yra vykdomas pilotinis projektas, kurio metu centras taip pat konsultuoja telefonu. Konsultacijos yra teikiamos ne tik perkančiosioms organizacijoms, bet ir tiekėjams.¹⁷
- Rengia bei atnaujina DUK.¹⁸
- Rengia mokymus gyvai bei internetu. Taip pat kuria internetinius mokymosi kursus, skirtus darniųjų pirkimų kompetencijoms kelti
- Dalyvauja tarptautiniuose bendradarbiavimo projektuose.
- Teikia darniųjų pirkimų pavyzdžius bei rengia pavyzdinius kontraktus.
- Analizuoja darniųjų pirkimų duomenis.
- Prisideda prie nacionalinių viešųjų pirkimų veiksmų planų kūrimo.
- Kuria metodinę pagalbą bei įvairius įrankius, padedančius lengviau vykdyti ar įgalinančius darniuosius pirkimus.

ĮRANKIAI

Kriterijų įrankis¹⁹

PO pagal produktų grupes gali pasirinkti kriterijus, kuriuos nori taikyti savo viešajam pirkimui. Įrankis yra pasiekiamas ne VPD tinklalapyje, o atskirame puslapyje su didesniu funkcionalumu, kurio reikia šio įrankio tinkamui veikimui.

Select product area

Waste collection >	Building, construction and real estate >
IT equipment >	Food and meal services >
Furniture >	Transportation >

Produktų grupės, vedančios į atitinkamus kriterijus.

Pasirinkus produkto grupę įrankis pateikia visus aplinkosaugos ar socialinius aspektus, sukurtus būtent tam pirkimui taikyti. Kriterijai yra išdėstyti ne mokslinė ar techninė, o suprantama kalba visiems:

Environment (Select / remove all)

Environmentally friendly distribution [2]

Environmentally and energy-friendly design [2]

Extend service life [4]

Social considerations (Select / remove all)

Apprentices [1] Human rights [2]

Kriterijai pasirinktai produkto grupei.

¹⁷ <https://www.anskaffelser.no/om-oss/kontakt-oss/om-sparretelefonen>

¹⁸ <https://www.anskaffelser.no/ofte-stilte-sporsmal-om-anskaffelser>

¹⁹ <https://kriterieveiviseren.difi.no/>

Pasirinkus kriterijus atsidaro langas, kuriame galima pasirinkti kriterijų sudėtingumo lygį (bazinį ar pažengusį), parodoma kokioje pirkimo procedūroje rekomenduojama naudoti (pvz. techninėse specifikacijose), aprašomi kriterijaus tikslai, nurodoma kaip pateikti šį kriterijų viešojo pirkimo metu bei kaip jį patikrinti vertinant pasiūlymus. Taip pat yra suteikiamos nuorodos į papildomą informaciją bei nurodoma kada šis kriterijus buvo atnaujintas:

Battery capacity on tablets (Tablets)
Technical specification (Requirements specification) Advanced ▾

Velg ingen **Basis** Advanced compare ▾

Main purpose ▾

Requirement formulation ▾

Documentation of the claim ▾

Information about the requirement ▾

Related links ▾

Published: 18 Sep 2019, Last modified: 18 Sep 2019, Requirements reference: Difi-KV-10976.10983-1

Visa informacija apie pasirinktą kriterijų.

Paskutiniame etape galima atsisiųsti savo pasirinktus kriterijus su pilna informacija apie juos.

Vedlys²⁰

VPD yra sukūręs vedlį, kuris žingsnis po žingsnio paaiškina kaip vykdyti viešuosius pirkimus, taip pat įtraukiant darniųjų pirkimų elementus.

1. Assess needs >

2. Create contract strategy ▾

1. How to make a thorough needs assessment >

2. Mapping and dialogue with the market >

3. Risk mapping >

4. Division into subcontracts >

5. Preliminary budget for the procurement >

◇ 6. Contract strategic decisions

3. Prepare the competition >

4. Competitive basis >

5. Specifications, requirements, criteria and contract terms >

6. Qualification requirements >

Create contract strategy

You have decided to cover the need through a procurement and will plan how the competition can best be carried out.

Published: 25 nov 2014, Last modified: 05 Jul 2021

You are now facing several strategic assessments and choices.

How should you facilitate the planning of the process so that the need and purpose of the procurement is covered in the best possible way at the lowest possible cost?

You should look at all the activities in the steps and template for contract strategy and consider the extent to which it is relevant to assess for your procurement and recommend a decision.

You may need to go back and forth a bit between activities. The market mapping can, for example, reveal that certain needs are difficult to meet in the short term, so it is important to take a longer time perspective as a basis and enter into a more thorough dialogue with the market to cover

VPD sukurtas viešųjų pirkimų vedlys

Vedlys susideda iš 6 žingsnių, kiekvienas iš jų yra aprašytas su papildomomis nuorodomis, nukreipiančiomis į reikalingą informaciją. Čia galima rasti informacijos nuo poreikių įvertinimo bei rinkos dialogo iki ekologinių ženklų naudojimo ar universalus dizaino taikymo viešajam pirkimui ir kt.

Internetiniai mokymai²¹

Sukurti 5 nemokami internetiniai mokymai, prieinami visiems viešųjų pirkimų dalyviams:

- Žalieji pirkimai
- Sąžiningas užmokestis ir tinkamos darbo sąlygos
- Viešojo pirkimo proceso gerinimas
- Standartiniai viešųjų pirkimų dokumentai
- Gyvavimo ciklo sąnaudos

Kursai skirti viešųjų pirkimų dalyviams tam, kad susipažinti su darniaisiais pirkimais bei kelti kompetencijas juose. Kiekvieno kurso trukmė yra nuo 30min. iki 1val.

²⁰ <https://www.anskaffelser.no/anskaffelsesprosessen/anskaffelsesprosessen-steg-steg>

²¹ <https://laeringsplattformen.difi.no/kurs-kategori/anskaffelser>

Nacionalinė viešųjų pirkimų sertifikavimo schema²²

Schema, skirta kelti ir dokumentuoti viešųjų pirkimų kompetencijas Norvegijoje. Tai vienintelis viešųjų pirkimų sertifikavimas šalyje. Šia schema siekiama suteikti galimybę visiems įgyti viešųjų pirkimų kompetencijas bei užtikrinti vienodą minimalų žinių lygį. Schema susideda iš bazinio viešųjų pirkimų supratimo bei socialinės atsakomybės temų. Pabaigus schemas kursus yra išduodamas kompetencijas patvirtinantis dokumentas.

Šiltnamio efektą sukeliančių dujų skaičiuoklė²³

Įrankis, skirtas apskaičiuoti šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo iš medžiagų, naudojamų pastatuose, lygį bei maksimalių išmetamųjų teršalų reikalavimus. Parsisiuntus įrankį bei užpildžius informaciją apie statybos projektą, galima pamatyti pasiūlymus dėl ribinių išmetamųjų teršalų. Priklausomai nuo ambicijos galima pasirinkti išmetamųjų teršalų ribą (CO2 tonų) kurią rangovas turi atitikti užsiimant statybos darbais.

Didelės rizikos produktų sąrašas²⁴

Siekiama informuoti apie produktų kategorijas, kurioms kyla didelė žmogaus teisių pažeidimo tiekimo grandinėje rizika. 8 produktų grupės aprašytos išskiriant kokios rizikos jose kyla. Taip pat yra trys tiekimo grandinės sritys: žaliavos, apdorojimas ir galutinė gamyba. Šios rizikos skirtingose tiekimo grandies srityse gali turėti – aukštą, vidutinę arba žemą riziką. Pavyzdžiui, pasirinkus elektroniką ir informacines technologijas galima pamatyti, kokios rizikos kyla perkant mobilųjį telefoną žaliavų išgavimo metu – vaikų išnaudojimas, prievartinis darbas, profsąjungų teisių pažeidimai. Šalia yra aprašoma kokių veiksmų galima imtis, kad šias rizikas sumažinti.

²² <https://www.anskaffelser.no/innkjopsledelse/kompetanseheving-soa>

²³ <https://www.anskaffelser.no/verktoy/analyseverktoy/klimagassutslepp-bygg>

Mobile phones ▲

The production of mobile phones involves a risk of human rights violations in several parts of the supply chain. The following risks are considered to be the most serious at the various links in the supply chain:

Compilation	Components	Raw materials
Forced overtime	Forced overtime	Child labor
Low wages	Low wages	Forced labor
Health and safety issues, including possible deaths after exposure to chemicals	Health and safety issues, including possible deaths after exposure to chemicals	Landrov
Trade union rights not respected	Trade union rights not respected	Funding of armed groups
Minor labor	Minor labor	Serious environmental impacts
		Serious health and safety issues
		Killing of protesters
		Trade union rights not respected
		Affiliation to the illicit drug trade (tin from Myanmar)
Medium risk	High risk	Very high risk

Žmogaus teisių pažeidimo rizikos, kylančios gaminant mobiliuosius telefonus.

IŠVADA

Darnieji pirkimai Norvegijoje turi tvirtą pagrindą, kuris yra paremtas ne tik teisiškai, bet ir praktiškai – nuo konsultacijų iki praktinių įrankių, mokymų, pirkimų pavyzdžių, vedlių. Darnieji pirkimai yra integrali viešųjų pirkimų dalis ir yra stengiamasi, jog juos vykdyti būtų kuo paprasčiau. Kategorijų principu paremtas VPD veikimo modelis padeda gilinti žinias tematiškai, ruošiant specialistus ir įrankius būtent tam tikroms prioritetingoms temoms. Informacija yra nuolat naujinama ir tai yra daroma bendradarbiaujant su įvairiausiomis institucijomis ir vietiniu, ir tarptautiniu lygmeniu.

²⁴ <https://www.anskaffelser.no/samfunnsansvar/sosialt-ansvar/hoyrisikoproduktlisten>

NYDERLANDAI

Nyderlanduose nėra oficialaus ar teisiniuose dokumentuose įtvirtinto darnaus viešojo pirkimo apibrėžimo. Palyginus su tipiniu darnųjų pirkimų supratimu, Nyderlandai skiriasi tuo, jog darnieji pirkimai yra skirstomi į socialiai atsakingus ir inovacijų pirkimus.

SOCIALIAI ATSAKINGI PIRKIMAI

Nyderlanduose egzistuojantis socialiai atsakingų pirkimų apibrėžimas:

*„socialiai atsakingas pirkimas (SAP), dar vadinamas darniu pirkimu, reiškia, kad be prekių, paslaugų ar darbų kainos, yra kreipiamas dėmesys ir į **pirkimo poveikį aplinkai bei socialinius aspektus**“.*²⁵

Kadangi socialiai atsakingi pirkimai nėra reglamentuoti arba privalomi, dažniausiai tai yra grindžiama administraciniais susitarimais ir bendraisiais socialiniais tikslais. Socialiniai tikslai, kurių siekiama darniaisiais pirkimais, yra išdėstyti klimato susitarime, darnaus vystymosi tiksluose, žiedinės ekonomikos įgyvendinimo programoje, darbo sutartyse ar žaliavų susitarime. Taip pat tai atsispindi vyriausybės pasirašytos įvairovės chartijos bei viešojo sektoriaus viešųjų pirkimų strategijoje. Tam tikrų SAP dalių teisinis pagrindas taip pat yra Europos Sąjungos direktyvose, kurios įgyvendintos 2012 m. Pirkimų įstatyme.²⁶

²⁵ <https://www.pianoo.nl/nl/themas/maatschappelijk-verantwoord-inkopen>

²⁶ <https://www.pianoo.nl/nl/regelgeving/aanbestedingswet-2012;>
<https://www.pianoo.nl/nl/regelgeving/europese-richtlijnen>

Socialiai atsakingi pirkimai yra skirstomi į skirtingas temas:

- Žiediniai pirkimai
- Tarptautinės socialinės sąlygos
- Aplinkosauginis pirkimas
- Socialinė grąža
- Biologinis pirkimas

Taip pat produktai yra suskirstyti į šešias skirtingas grupes ir pogrupius. Kiekvienai produktų grupei yra ne tik sukurti kriterijai, bet pateikiama praktinė informacija.

Šešios grupės:

- Automatika ir telekomunikacijos: ši produktų grupė daugiausiai apima biuro įrangą.
- Energija
- Žemės, kelių inžinerija ir hidrotechnika
- Biuro patalpos ir įranga
- Biurų pastatai
- Transportas ir transportavimas

Šiuo metu pagrindinis SAP dokumentas yra 2021 m. sausio mėnesį pristatytas Nacionalinis socialiai atsakingų pirkimų planas 2021 m. – 2025 m. (toliau – Planas).²⁷ Šio Plano tikslas - paskatinti visas organizacijas panaudoti savo perkamąją galią išmetamo CO2 kiekio mažinimui, poveikio aplinkai ir žaliavų naudojimo srityje, sukurti įtraukią darbo rinką ir kovoti su piktnaudžiavimu žmonėms ir aplinkai tarptautinėse grandinėse.

Pagrindiniai Plano tikslai:

- Platus socialiai atsakingų pirkimų įtraukimas į organizaciją.
- Siekiant veiksmingų darniųjų pirkimų yra svarbus strateginis dėmesys skirtingiems sektoriams.
- Siekiama daugiau organizacijų įsipareigojimo. Jo nebuvimas sukuria nepakankamą valdžios paklausos stiprumą ir nuoseklumą, tokiu būdu rinka negali pasiūlyti socialiai atsakingų pirkimų.
- Nyderlanduose darnieji pirkimai yra suskirstyti į skirtingas temas. Praktikoje tai kartais yra viena kitą papildančios temos, o kartais ir prieštaringos. Siekiant efektyviai tuo pasinaudoti ir padidinti SAP politikos tvirtumą, šiame Plane kuo daugiau dėmesio skiriama integruotam šių temų požiūriui.

²⁷ <https://www.pianoo.nl/nl/themas/maatschappelijk-verantwoord-inkopen/nationaal-plan-maatschappelijk-verantwoord-inkopen-2021>

INOVACIJŲ PIRKIMAI

Inovacijų pirkimai Nyderlanduose yra traktuojama kaip atskira tema, o ne darniųjų pirkimų dalis. Inovacijų pirkimams taip pat naudojama kiek kitokia sąvoka: „*j innovācijas (naujoves) orientuotas pirkimas*“ (angl. - innovation- oriented procurement).

Atskiriant socialiai atsakingus pirkimus nuo inovacijų pirkimų nereiškia, jog vykdant darniuosius pirkimus inovacijos nėra taikomos. Naujoviški sprendimai dažnai sutelkiami į pigesnę, tvaresnę, greitesnę, patikimesnę ar saugesnę užduočių atlikimą.²⁸

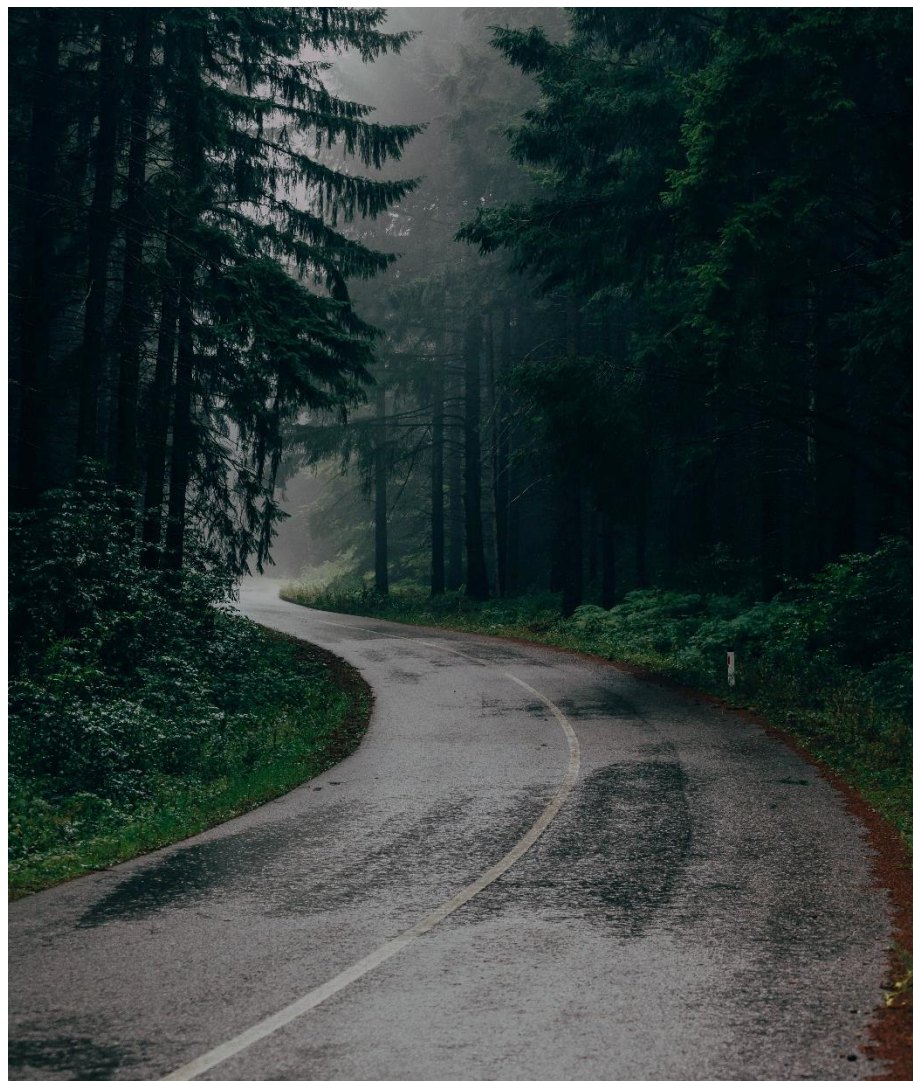
PO yra skatinamos, jog į inovacijas orientuoti pirkimai būtų ne tik pavieniai pirkimai, tačiau tai būtų integruota per visus organizacijos lygius, atlikti išsamūs tyrimai ir kuriamos strategijos. Yra pabrėžiama, jog rinkos įtraukimas yra be galo svarbus, rinkos dalyviai yra skatinami patys siūlyti inovatyvius sprendimus arba bendradarbiauti su PO per bendrą kūrybą.

STEBĖSENA IR STATISTIKA

Statistika apie darniuosius pirkimus nėra renkama, arba tiksliau, nėra viešinama. Nyderlandų viešųjų pirkimų elektroninėje sistemoje, pavadinimu, TenderNed, yra skelbiami viešųjų pirkimų skelbimai, ten galima pamatyti, kuriems pirkimams buvo taikomi socialiai atsakingo pirkimo kriterijai.²⁹ Tačiau vėliau ši informacija nėra analizuojama ar kitaip vertinama. Skelbiamoje viešųjų pirkimų ataskaitoje, darnieji pirkimai taip pat nėra įtraukiami.³⁰

Tačiau yra renkama ir analizuojama informacija bei publikuojami tyrimai apie inovacijų pirkimus.³¹ Pavyzdžiui, analizuojama ir publikuojama kurios institucijos daro daugiausia į inovacijas orientuotų pirkimų.³²

Valstybė yra išsikėlusį tikslą, kuriuo bus siekiama analizuoti darniuosius pirkimus ir matuoti jų poveikį. Yra pabrėžiama, jog tai yra labai svarbi dalis darniuosiuose pirkimuose.

²⁸ <https://www.pianoo.nl/nl/themas/innovatie>

²⁹ <https://www.tenderned.nl/tenderned-tap/aankondigingen>

³⁰ <https://www.tenderned.nl/tenderned-tap/aankondigingen>

³¹ <https://www.pianoo.nl/nl/themas/innovatiegericht-inkopen/praktijk-tools/onderzoeken-innovatiegericht>

³² <https://www.pianoo.nl/nl/analyse-innovatievriendelijke-inkopers-de-publieke-sector-2020>

KOMPETENCIJŲ CENTRAS – PIANOo

Nyderlanduose veikia Viešųjų pirkimų ekspertizės centras (Olan. - Expertisecentrum Aanbesteden van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat – PIANOo), įsikūręs 2005 m. ir yra Ekonomikos ir klimato politikos ministerijos dalis. PIANOo vienija ekspertus, dalyvaujančius viešuosiuose pirkimuose, kaupia žinias bei teikia patarimus. Kompetencijų centras taip pat skatina vyriausybės ir verslo bendruomenės dialogą.

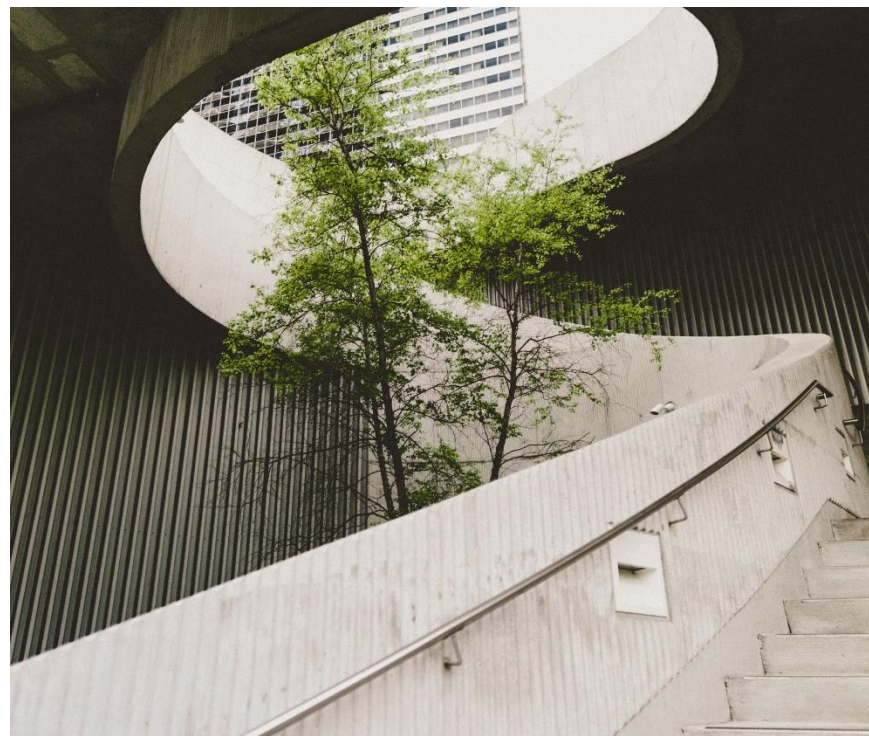
PIANOo veikia tinkle, kurį sudaro daugiau nei 3500 pirkėjų ir perkančiųjų organizacijų. Kompetencijų centro komandą sudaro per 30 darbuotojų ir jų užduotis yra siekti aukštesnio viešojo pirkimo profesionalumo lygio Nyderlanduose.³³ PIANOo sudėtyje taip pat yra skirtingi departamentai, kurie yra sudaryti ekspertų tinklo principu, kurio tikslas yra nagrinėti svarbias tos srities temas ir klausimus. Šiuo metu yra trys departamentai, kuriuos kuruoja PIANOo: viešojo sektoriaus pirkimų skyrius, viešųjų pirkimų teisės skyrius bei civilinės inžinerijos ir statybos skyrius.³⁴

PIANOo didelį dėmesį skiria į pirkėjo ir pardavėjo santykio kūrimą, tad yra skatinama, jog perkančioji organizacija su pirkimu susijusiais klausimais turi konsultuotis su rinka. Tokiu būdu yra užtikrinama, jog valstybė nedaro rinkai įtakos ir yra kuriamas dinamiškas santykis tarp perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų.

FUNKCIJOS

- Teikia konsultacijas perkančiosioms organizacijoms, tiekėjams bei kitoms suinteresuotoms šalims. Konsultacijos vyksta bendriniais pirkimų klausimais ir yra atsakomi per 5 darbo dienas, taip pat atsakymai į užklausas nėra publikuojami viešai. Darniųjų pirkimų komanda teikiant konsultacijas organizacijoms teikia bendrinę informaciją, t.y. neteikia konsultacijų apie specifinį pirkimą.

- Vykdo Klientų tarybos veiklą, kuri du kartus per metus aptaria PIANOo darbo planą ir jo rengimą. Ją sudaro visų valdžios lygių atstovai, o Klientų tarnybai pirmininkauja PIANOo bei organizuoja įvairius renginius darniųjų pirkimų tematikai aptarti.
- Kuria kriterijus, įrankius bei gidus, skirtus viešųjų pirkimų vykdymui.
- Kuria ir teikia geruosius socialiniai atsakingų ir inovacijų pirkimų pavyzdžius³⁵ - tokiu būdu PO gali rasti naudingų pavyzdžių, gerinti žinias ir pradėti taikyti tokius pirkimus praktikoje.
- Kelia pirkimo vykdytojų viešųjų pirkimų (įskaitant socialiai atsakingų ir inovacijų pirkimų) kompetencijas.

³³ <https://www.pianoo.nl/nl/over-pianoo>

³⁴ <https://www.pianoo.nl/nl/over-pianoo/vakgroepen-van-pianoo>

³⁵ <https://www.pianoo.nl/nl/themas/innovatiegericht-inkopen/praktijk-tools/praktijkvoorbeelden-innovatiegericht-inkopen?page=1>

JRANKIAI

Gidai

PIANOO yra sukūrusi daugybę gidų³⁶, kurių tikslas yra padėti perkančiosioms organizacijoms vykdyti darniuosius pirkimus:

- „Ambitieweb“ padeda perkančiosioms organizacijoms nustatyti konkrečius pirkimo tikslus.
- Nero teršalų valymo transporto priemonių pirkimo vadovas. Šis vadovas rodo, jog įmanoma žengti pirmuosius žingsnius link transporto priemonių, kuriose nėra išmetamų teršalų.³⁷
- „Žiedinių pirkimų vadovas“, kuriame pateikiami patarimai, pagrindinė informacija ir praktiniai pavyzdžiai.
- Gairės „Pirkimas naudojant aplinkos sąnaudų rodiklį“ (Aplinkos sąnaudų rodiklis (ASR) buvo sukurtas norint tinkamai įvertinti ir palyginti perkamos paslaugos, pristatymo ar darbo poveikį aplinkai. ASR yra gyvavimo ciklo analizės (GCA) rezultatas, išreikštas eurai. ASR išreiškia numatomas socialines išlaidas, susijusias su poveikio aplinkai panaikinimu. Kuo mažesnė ASR vertė, tuo darnesnis pirkimas. Gidas pateikia informaciją apie jo taikymą konkurso procese ir pateikiami patarimai bei pirkimų praktikos.³⁸ Kiti gidai pasiekiami PIANOO tinklalapyje.³⁹

Viešųjų pirkimų teisės kursai

Nyderlandų ir, tuo pačiu, PIANOO tikslas yra profesionalizuoti viešuosius pirkimus, tad kompetencijų centras rengia viešųjų pirkimų teisės kursus, kuriame pirkimo vykdytojai ir teisininkai yra supažindinami su svarbiausiais nacionalinės ir Europos Sąjungos viešųjų pirkimų teisės aspektais. Sudalyvavus visose paskaitose ir išlaikius testą yra suteikiamas sertifikatas.

³⁶ <https://www.pianoo.nl/nl/over-pianoo/publicaties/handreikingen-van-pianoo>

³⁷ <https://www.pianoo.nl/nl/document/18491/handreiking-inkopen-van-zero-emissie-reinigingsvoertuigen>

³⁸ <https://www.pianoo.nl/nl/document/17703/inkopen-met-de-milieukostenindicator>

Socialiai atsakingų pirkimų kriterijų įrankis⁴⁰

Šio įrankio pagalba PO pagal produktų grupes gali pasirinkti kriterijus, kuriuos nori taikyti savo viešajam pirkimui. Įrankis yra itin paprastas naudoti – jis veikia katalogo pagalba ir suteikia galimybę pasirinkti ne tik žaliuosius, bet ir socialinius reikalavimus. Gali būti pasirenkami trijų lygių kriterijai – baziniai, reikšmingi ir ambicingi. Pasirinkus kriterijus, jie yra atsiunčiami, gali būti nukopijuojami ir tiesiogiai įrašomi į pirkimo dokumentus.

Įsijungus įrankį galima pasirinkti vieną ar daugiau produktų grupių arba ieškoti pagal raktinį žodį arba BVŽP kodą.

The screenshot displays a web interface for searching social criteria. At the top, there are two main steps: '1 Search and add items' and '2 Overview and download'. Below this, there is a search bar with a 'Search' button. To the right of the search bar, it indicates '0 items added' and a 'Next' button. Below the search bar, there is a list of product groups with dropdown arrows: 'Automation and telecommunications', 'Energy', 'Civil and hydraulic engineering', 'Office facilities and services', 'Office buildings', and 'Transport and Transportation'. Below this list, there are two more dropdown menus: 'Latest version' and 'Search in English criteria'. A tooltip on the right side of the interface says: 'Select one or more product groups or search by keyword or CPV code to start'.

Kriterijų ieškojimas paieškos laukelyje.

³⁹ <https://www.pianoo.nl/nl/themas/maatschappelijk-verantwoord-inkopen-mvi-duurzaam-inkopen/handreikingen-mvi-0>

⁴⁰ <https://www.mvicriteria.nl/nl>

Pasirinkus produktą, perkančioji organizacija gali pasirinkti skirtingus kriterijus, kurie atitiktų jos poreikį – gali pasirinkti iš trijų lygių kriterijų, taip pat atkreipiant dėmesį į skirtingas darniųjų pirkimų temas:

The screenshot shows a procurement system interface. On the left, there is a sidebar with a search bar and a list of categories: Automation and telecommunications, Energy, Civil and hydraulic engineering, Office facilities and services, Office buildings, and Transport and Transportation. Under 'Office buildings', 'Renovation' is selected. Below the sidebar, there are options for 'Latest version' and 'Search in English criteria'. The main area is titled 'Requirements, Award Criteria and Suggestions' and contains three items:

- Renovation / Sustainability performance:** An item with 'EIS' and 'Sustainability performance of renovation' is highlighted. It has 'Materials', 'Energy', and 'Health' tags.
- Renovation / Sustainable timber:** An item with 'EIS' and '(Processed) Wood must meet the sustainability requirements' is highlighted. It has a 'Materials' tag.
- Renovation / Circular economy plan:** An item with 'GC' and 'A better circular economy plan is rated higher - subject to sufficient supply' is highlighted. It has 'Circular' tags.

Socialiai atsakingų kriterijų pasirinkimas.

Kriterijai yra pritaikomi pagal skirtingas socialiai atsakingų pirkimų temas. Taigi, taikant žiedinio pirkimo principus nebūtinai bus pritaikyti biologinio pirkimo principai. Tačiau kriterijų taikymo įrankis yra sukurtas taip, jog atpažįsta nesuderinamumus ir apie tai praneša. Svarbu paminėti, jog kriterijų įrankis sukurtas atskiriant kokius kriterijus galima rašyti kokiuose pirkimo dokumentuose.

Prie kriterijų taip pat pateikiama išsami informacija apie tai, kaip tiekėjas gali pagrįsti kriterijaus atitikimą ir išsamus paaiškinimas perkančiajai organizacijai:

The screenshot shows a detailed view of a criterion. At the top, it says 'GC Higher sustainability performance of renovation' with a 'Remove' button. Below this, there are 'Materials', 'Energy', and 'Health' tags. The main text explains the requirement: 'The individual building performances must comply with level 1 of the table in Appendix 1. The higher the individual building performances as described in the table in Appendix 1, the higher the tender will be rated. The tenderer must enclose a description of the services offered with his tender and substantiate this with the corresponding calculations. These calculations must be made in accordance with the relevant methods of determination as indicated in the explanation in the appendix.' It also includes an 'Explanation for the purchasing organisation' and a 'Corresponding contract provision'.

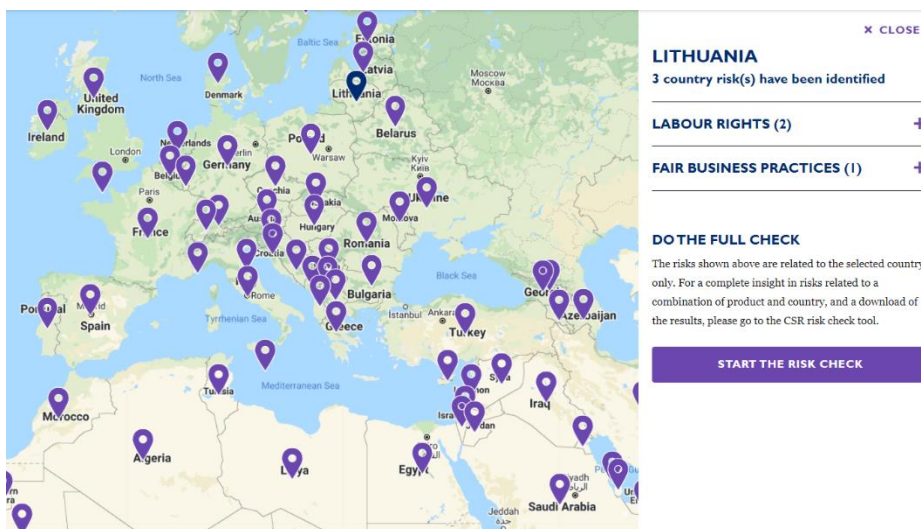
Su pasirinktu kriterijumi pateikiama išsami informacija.

Paskutiniame žingsnyje galima peržiūrėti savo pasirinkimus ir juos atsisiųsti.

Įmonių socialinės atsakomybės rizikos patikrinimas

PO, kurios vykdydamos pirkimus importuoja iš užsienio šalių gali pasinaudoti įrankiu „Įmonių socialinės atsakomybės (ISA) rizikos patikrinimas“ („CSR Risk Check“), kuriame PO turi galimybę nustatyti, užkirsti kelią ir sumažinti įmonių socialinės atsakomybės nesilaikymo riziką tiekimo grandinėje ir gamybos procese.⁴¹ Įrankis yra parengtas anglų kalba.

PO, vykdydama pirkimus, gali stebėti socialines nelygybes pasaulio valstybėse ir naudojantis interaktyviu žemėlapiu gali būti įspėjama į ką atkreipti dėmesį perkant produktus. Pavyzdžiui, pasirinkus, jog perkama prekė bus importuojama iš Lietuvos yra dvi rizikos – sąžininga verslo praktika: korupcija ir lygios darbo teisės: diskriminacija ir lyčių nelygybė. Norint atlikti detalesnę analizę, platformoje galima pasirinkti iš daugelio skirtingų prekių ar paslaugų, nustatyti iš kokios šalies tas produktas ar paslauga būtų tiekiama ir kokios rizikos gali būti asocijuojamos su ta valstybe.

Įmonių socialinės atsakomybės rizikų žemėlapis.

Nuoseklūs planai į inovacijas orientuotiems pirkimams

PIANOO parengė 14 nuoseklių planų į inovacijas orientuotiems pirkimams. Sąrašas yra tiek specifinių naujovių, tiek bendrųjų priemonių, pateikiami skirtingi pirkimo būdai, tokie kaip:

- Nuoseklus planas poreikių analizei suformuoti – naudinga formuluojant tinkamą problemą, kuriai PO ieško sprendimo, klausimą. Poreikių analizė užtikrina, kad pasiūlymu siekiama išspręsti atinkamą problemą.⁴²
- Kompetencijų centras teikia skirtingus planus skirtingiems pirkimo būdams. Pavyzdžiui, konkurencinio dialogo, techninių specifikacijų, inovacijų partnerystės ir kiti planai.
- Taip pat vykdant į inovacijas orientuotą pirkimą labai svarbu įvykdyti rinkos konsultacijas, dėl to PIANNO pateikia nuoseklių planų įvykdymui.⁴³

IŠVADA

Nyderlandai išsiskiria tuo, jog daugiausia dėmesio yra skiriama viešųjų pirkimų profesionalizavimui bei bendradarbiavimui tarp viešųjų pirkimų dalyvių. Pavyzdžiui, teikiant konsultacijas atsakomi bendriniai pirkimų dalyvių klausimai, visais kitais klausimais perkančiosios organizacijos yra skatinamos vykdyti konsultacijas su rinka. Tokiu būdu yra kuriamas ryšys tarp viešojo ir privataus sektoriaus bei rinkai yra komunikuojami PO poreikiai.

⁴¹ <https://www.mvorisicochecker.nl/en>

⁴² <https://www.pianoo.nl/nl/themas/innovatie/aan-de-slag/stappenplan-behoefteanalyse>

⁴³ <https://www.pianoo.nl/nl/themas/innovatie/strategieen/stappenplan-marktconsultatie>

SUOMIJA

Suomijoje neegzistuoja oficialus darniųjų pirkimų apibrėžimas, t.y. ką perkančioji organizacija turi taikyti, jog pirkimas būtų laikomas „darniuoju“. Taip pat, darnieji pirkimai Suomijoje nėra reglamentuojami įstatymų lygmeniu. Jų vykdymas Viešųjų pirkimų įstatyme nėra nurodytas kaip būtinas, tai yra savanoriška priemonė. Darniųjų pirkimų kriterijai nėra reglamentuoti ir nėra matomi kaip politikos formavimo priemonė, jie yra kuriami kaip rekomendacinė priemonė, padedanti integruoti tvarumo klausimus į viešuosius pirkimus. Darnieji ir inovacijų pirkimai yra matomi kaip priemonė vykdyti nacionalinius darnaus vystymosi planus bei tikslus.

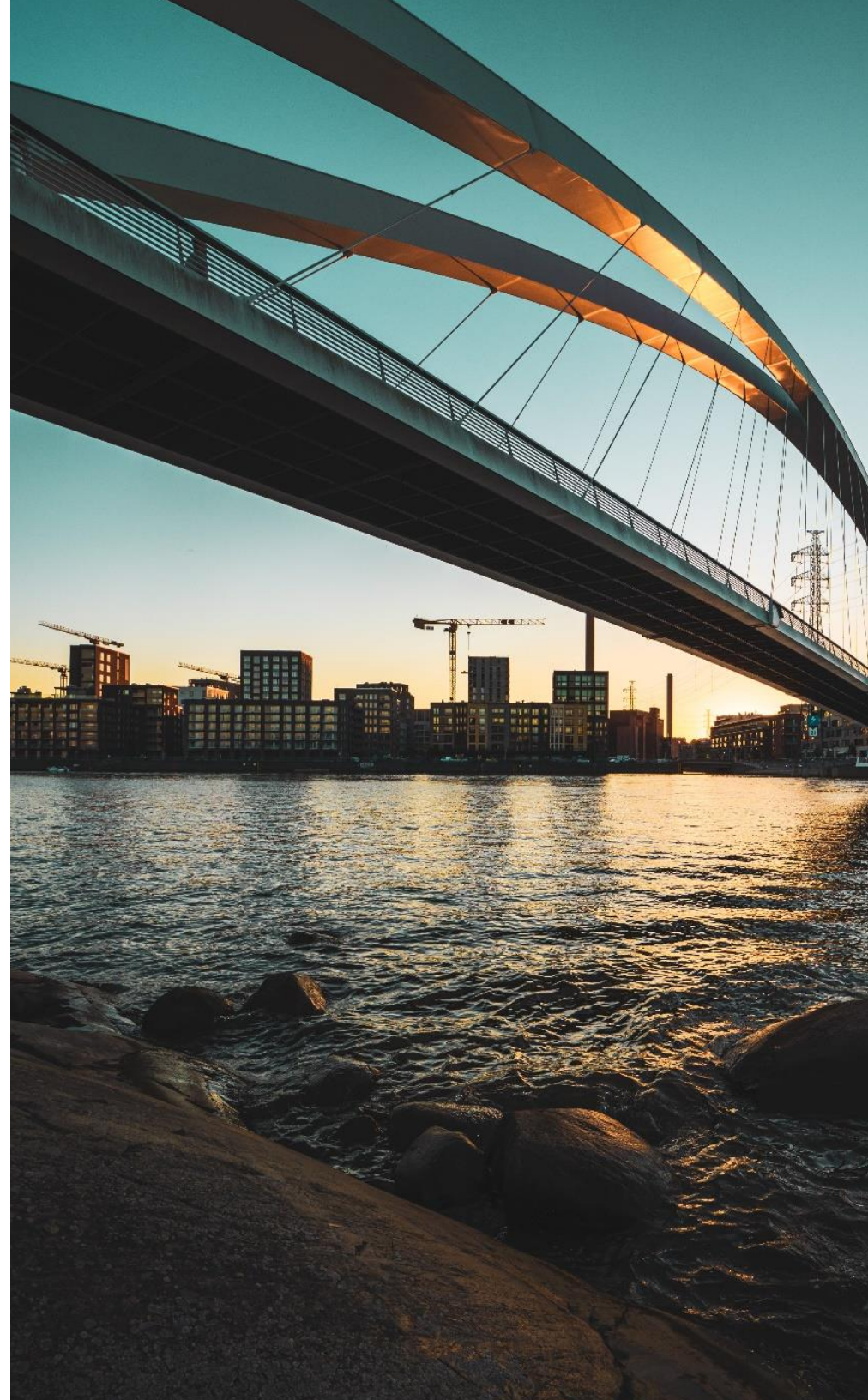
DARNIEJI PIRKIMAI

Darnieji pirkimai yra įvardijami kaip pirkimai, integruojantys aplinkosaugos, socialinius ir ekonominius aspektus viešuosiuose pirkimuose. Skatinama žvelgti į ilgalaikę perspektyvą ir atsižvelgti į visą produkto gyvavimo ciklą.

Ekologiškai tvarus pirkimas⁴⁴

Ekologiškai tvaraus pirkimo tikslai apibūdinti kaip energijos ir išteklių vartojimo efektyvinimas, klimato kaitos, siekiant CO₂ neutralumo, mažinimas, kenksmingų medžiagų ir išmetamųjų teršalų mažinimas per viešuosius pirkimus. Tai gali būti susiję su atsinaujinančios energijos naudojimu, žiedinės ekonomikos skatinimu, CO₂ išmetimo mažinimu ir gyvūnų gerove.

⁴⁴ <https://www.hankintakeino.fi/fi/kestavyys-ja-innovatiivisuus/mika-kestava-hankinta/ekologinen-kestavyys>

Socialiai atsakingas pirkimas⁴⁵

Siekia, kad gaminant prekes ir teikiant paslaugas būtų gerbiamos žmogaus ir darbuotojų teisės. Pirkimų kriterijai apima universalų dizainą, lygybės ir nediskriminavimo, darbo galimybių, tiekimo grandinių ir sąžiningos prekybos principų skatinimą.

Ekonomiškai tvarus pirkimas⁴⁶

Ekonomiškai tvarus pirkimas skatina konkurenciją ir verslumą viešajame sektoriuje. Su ekonominiu tvarumu susiję aspektai apima poreikių įvertinimą, efektyvias viešųjų pirkimų procedūras, gyvavimo ciklo sąnaudas ir kovą su šešėline ekonomika ir finansiniais nusikaltimais.

INOVACIJŲ PIRKIMAI

Inovacijų pirkimai yra orientuoti į naujovę, t.y. į visiškai naują produktą ar paslaugą arba tą, kuri buvo patobulinta.⁴⁷ Apibūdinama, jog inovacijos gali atsispindėti ir inovatyviame pirkimo objekte, ir inovatyvioje pirkimo procedūroje. Inovacijų pirkimų tikslas – sudaryti sąlygas naujiems sprendimams ir procesams siekiant strateginių tikslų.

Išskiriamos trys plačios inovacijų pirkimų gairės:

- Naujas sprendimas vienai pramonei, kuris naudojamas kitose pramonės srityse
- Naujas sprendimas nacionaliniu mastu, kuris jau yra naudojamas kitose šalyse
- Naujas sprendimas tarptautiniu mastu, kur perkančioji organizacija yra pirmasis perkamo produkto ar paslaugos vartotojas.

⁴⁵ <https://www.hankintakeino.fi/fi/kestavyys-ja-innovatiivisuus/mika-kestava-hankinta/sosiaalinen-kestavyys>

⁴⁶ <https://www.hankintakeino.fi/fi/kestavyys-ja-innovatiivisuus/mika-kestava-hankinta/taloudellinen-kestavyys>

Apskritai, darnieji ir inovacijų pirkimai yra matomi kaip šių temų visuma. Nėra pateikiamo platesnio šių temų apibūdinimo, darnieji ir inovacijų pirkimai yra plėtojami per praktinius darniųjų pirkimų pavyzdžius ar mokymus.

Kadangi informacija Suomijoje yra skirstoma į darniuosius pirkimus ir inovacijų pirkimus, toliau tekste bus įvardijama „darnieji ir inovacijų pirkimai“.

⁴⁷ <https://www.hankintakeino.fi/fi/kestavyys-ja-innovatiivisuus/mika-innovatiivinen-hankinta>

STEBĖSENA IR STATISTIKA

KEINO stebi darniuosius ir inovacijų pirkimus apklausų pagalba. 2020 metais apklausos buvo išsiųstos 2116 PO ir buvo gauti 219 atsakymai.⁴⁸

Darnieji pirkimai

2020 metais, 30% apklausų PO įtraukė darnumo tikslus ir kriterijus. Dažniausiai naudojami kriterijai buvo energijos efektyvumo, perdirbamų medžiagų ir atliekų mažinimo. Viešieji pirkimai rečiau įtraukė sąžiningos prekybos ir atsinaujinančios energijos kriterijus.⁴⁹

Inovacijų pirkimai

Inovacijų pirkimai yra vienintelė sritis, kurioje Suomija yra išsikėlusį konkretų tikslą – 10% inovacijų pirkimų iki 2023 metų.

2020 metais:⁵⁰

- 5% pirkimų buvo nauji sprendimai rinkoje
- 45% pirkimų buvo nauji perkančiąjai organizacijai
- 9% pirkimų pasirinktos procedūros buvo naujos perkančiąjai organizacijai

Mažiausiai inovacijų pirkimų buvo vykdoma statybų sektoriuje.

KOMPETENCIJŲ CENTRAS

KEINO (Suom. - Kestävien ja innovatiivisten julkisten hankintojen verkostomainen osaamiskeskus) – darniųjų ir inovacijų pirkimų kompetencijų centras Suomijoje, veikiantis tinklo principu.

KEINO ateities vizija viešiesiems pirkimams:

„Viešieji pirkimai yra svarbi viešojo administravimo ir valdymo dalis ir yra veiksminga priemonė siekiant strateginių tikslų ir efektyvumo. Viešuosiuose pirkimuose yra išskirti strateginiai tikslai darniems ir inovacijų pirkimams. Bendradarbiaujant su įmonėmis ir mokslinių tyrimų organizacijomis, drąsiai ir atvirai yra diegiami nauji veiklos modeliai viešųjų pirkimų įgyvendinimui. Viešasis sektorius plečia rinką per paklausą ir kuria sąlygas įmonėms augti.“⁵¹

KEINO vizija yra įgyvendinama per tikslus, iškeltus Suomijos Darbo ir ekonomikos ministerijos:

Viešieji pirkimai skatina vyriausybės keliamų tikslų įgyvendinimą.

- Indikatorius:
Viešieji pirkimai sumažino ŠESD išmetimus ir kitus neigiamus padarinius aplinkai, padidino energijos vartojimo efektyvumą, sumažino atliekų kiekį ir padidino perdirbimą bei atsinaujinančių medžiagų naudojimą. Viešieji pirkimai prisidėjo prie socialinės gerovės kėlimo bei užimtumo skatinimo. Viešieji pirkimai paspartino skaitmeninimą ir žaliųjų technologijų įmonių augimą.

Viešieji pirkimai yra laikomi strategine institucijų valdymo priemone ir yra aktyviai naudojami šiam tikslui.

- Indikatorius:
Viešiesiems pirkimams buvo nustatyti strategijomis pagrįsti efektyvumo tikslai ir stebimas jų įgyvendinimas.

Perkančiosios organizacijos atvirai dalijasi informacija apie savo patirtį ir mokosi viena iš kitos.

- Indikatorius:
Viešasis sektorius sukaupe didelę patirtį vykdant efektyvius viešuosius pirkimus. Perkančiosios organizacijos atvirai dalijasi informacija apie savo patirtį ir mokosi viena iš kitos.

⁴⁸ https://www.hankintakeino.fi/sites/default/files/media/file/Innovatiiviset-ja-kestavat-Jht_2020_raportti_010621_1.pdf

⁴⁹ <https://www.hankintakeino.fi/fi/kestavyys-ja-innovatiivisuus/tilanne-suomessa/innovatiivisuus-ja-kestavyys-hankinnoissa/kestavyys>

⁵⁰ <https://www.hankintakeino.fi/fi/kestavyys-ja-innovatiivisuus/tilanne-suomessa/innovatiivisuus-ja-kestavyys-hankinnoissa/kestavyys>

⁵¹ <https://www.hankintakeino.fi/fi/mika-osaamiskeskus/KEINO-osaamiskeskusten-toiminta/keino-osaamiskeskusten-visio-ja-toiminnan-tavoitteet>

KEINO veikia kaip atskira institucija darniesiems ir inovacijų pirkimams. KEINO veikimo principas yra paremtas įvairių institucijų, sudarančių darniųjų ir inovacijų pirkimų ekosistemą, tinklu. KEINO konsorciumas yra sudarytas iš 6 institucijų:⁵²

- Motiva Oy – atsakingas už kompetencijų centro koordinavimą ir veiklą. Atsako už konsultacinę veiklą, plėtros grupių veiklas ir Žaliojo kurso viešinimą.
- Suomijos savivaldybių asociacija (Suom. - Suomen Kuntaliitto) – suteikia galimybę naudotis savivaldybių tinklu ir viešųjų pirkimų patirtimi. Atsakingas už viešųjų pirkimų, kaip strateginio įrankio, koordinavimą, komunikaciją ir tinklalapio koordinavimą. Kartu su Motiva koordinuoja pokyčių agentų veiklą.
- Hansel Oy vaidmuo yra teikti žinias dėl bendrų viešųjų pirkimų procedūrų ir kurti įrankius KEINO akademijai.
- Technologijų tyrimų centras (Suom.- Teknologian tutkimuskeskus) – suteikia mokslines žinias apie inovacijas viešuosiuose pirkimuose bei vertina viešųjų pirkimų poveikį ir efektyvumą.
- Suomijos aplinkosaugos institutas (Suom. - Suomen ympäristökeskus) – rengia su viešųjų pirkimų vykdymu, įgyvendinimu susijusią informaciją ir priemones viešųjų pirkimų poveikio aplinkai ir anglies dvideginio pėdsakui apskaičiuoti. Šis institutas atsakingas už žiedinius ir mažo anglies dvideginio pirkimus, plėtros grupių veiklą bei strateginių pirkimų valdymą.
- Suomijos verslas (Business Finland) vaidmuo yra remti viešųjų pirkimų veiklą verslo ekosistemose ir teikti informaciją bei pavyzdžius kaip viešieji pirkimai gali būti galimybe rinkos plėtrai. Ši organizacija yra atsakinga už plėtros grupių veiklas.

Dėl tinklu paremto operacinio modelio, KEINO visad turi prieigą prie skirtingų sričių ekspertų, reikalingų darniųjų ir inovacijų pirkimų sistemai. Jie prisideda prie turinio, kriterijų, mokymų, įvairių iniciatyvų kūrimo ir koordinavimo. Nors Motiva yra KEINO koordinatorius,

tinklas yra pusiau savireguliacinis, t.y. nors institucijos tinkle išlieka tos pačios, tačiau vaidmenys ir atsakomybės nuolat keičiasi priklausomai nuo skirtingų situacijų ar prioritetų poreikių. KEINO kompetencijų centre nuolat dirba 5 darbuotojai, o likusi 62 ekspertų bendruomenė iš tinkle esančių institucijų dirba pagal poreikį.

⁵² <https://www.hankintakeino.fi/fi/mika-osaamiskeskus/keino-konsortion-organisaatiot-ja-roolit>

FUNKCIJOS

- Pirkimų dalyvių konsultavimas el. Paštu – Motiva yra atsakinga už pagalbos tarnybą, nukreipiant reikiamus klausimus skirtingoms tinklo institucijoms. Atsakymai yra paruošiami per 5 darbo dienas. KEINO sulaukia 40-50 klausimų per metus. Taip yra dėl to, kad atsakymai ruošiami tik darniųjų ir inovacijų pirkimų klausimais. Už teisinius viešųjų pirkimų klausimus yra atsakinga kita institucija.
- Perkančiųjų organizacijų ir rinkos dialogo skatinimas ir įgalinimas. Nors KEINO suteikia informaciją bei vykdo konsultacijas darniųjų ir inovacijų pirkimų klausimais, tačiau pagrindinis veikimo būdas yra kurti įvairias platformas bei tinklus kuriuose viešųjų pirkimų dalyviai patys kurtų dialogą tarpusavyje, mokyti vienas iš kito ir diskutuoti apie poreikius ir rinkos tendencijas – apie juos daugiau pasakojama „Įrankiai“ dalyje.
- Kelia perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų kompetencijas darniųjų ir inovacijų pirkimų klausimais mokymų ir kursų pagalba.
- Ruošia gerąsias darniųjų ir inovacijų pirkimų praktikas.
- Analizuoja duomenis dėl darniųjų ir inovacijų pirkimų.
- Prisideda prie nacionalinių viešųjų pirkimų strategijų kūrimo.
- Rengia darniųjų pirkimų kriterijus.

ĮRANKIAI

Kriterijų įrankis⁵³

KEINO darniųjų pirkimų kriterijų įrankis suteikia daug informacijos apie skirtingas produktų grupes. Kriterijai yra sukurti 17 produktų grupių:

 Professional kitchen equipment	 Foods	 Energy saving services	 This is how you use our purchasing instructions
 Cars and vans	 IT and Office Equipment	 Public transport	 New in the database
 Furniture	 Transportation services	kW Thermal entrepreneurship	 Information on Motiva's procurement instructions
kW Own energy production	 Construction and buildings	 Food services	 Life Cycle Costing - LCC (Life Cycle Costing)
 Cleaning services and technochemical products	 Electric	 Textiles	 Social responsibility in public procurement
 Working machines	 Lighting		

KEINO darniųjų pirkimų kriterijų katalogas.

⁵³ https://www.motiva.fi/julkisen_sektori/kestavat_julkiset_hankinnat/tietopankki

Įrankis yra gana sudėtingas naudotis ir neinteraktyvus: pasirinkus kategoriją yra suteikiama bendra informacija apie šią produktų grupę bei pateikiamos nuorodos į gidus su aplinkosaugos, socialinės gerovės ir/ar inovacijų kriterijais, tačiau informaciją apie kiekvieną produktų grupę reikia parsisiųsti atskirai ir lengva pasiklysti informacijos kiekyje, ji nėra susisteminta.

Gidai

KEINO, kartu su partneriais, kuria įvairius gidus darniųjų ir inovacijų pirkimų vykdymui:

- Socialiai atsakingų pirkimų gidas⁵⁴
- Inovacijų pirkimų gidai:⁵⁵
  - Žingsniai inovacijų pirkimų link
  - Inovacijų pirkimai - apibrėžimas, galimybės ir vertinimas
  - Inovacijų pirkimai – poveikis ir gerosios praktikos.
  - Gidas, padedantis nusistatyti viešojo pirkimo potencialą inovacijoms⁵⁶.

KEINO akademija⁵⁷

Tai nemokama, metus laiko trunkanti programa strateginiam darniųjų ir inovacijų pirkimų kompetencijų kėlimui. Programa siekia pritraukti institucijų aukščiausiosios vadovybės darbuotojus bei viešųjų pirkimų specialistus.

Mažo anglies dvideginio pirkimų plėtros programa⁵⁸

Tarpusavio mokymosi programa perkančiosioms organizacijoms. Programos tikslas – palaikyti atrinktas perkančiąsias organizacijas siekiančias anglies dvideginio mažinimo per viešuosius pirkimus ir dalintis

patirtimi tarpusavyje. Programa remia nacionalinį Suomijos CO2 neutralumo tikslą.

Plėtros grupių programa⁵⁹

Tai laikinos viešųjų pirkimų grupės, sudarytos atsižvelgiant į bendrus perkančiųjų organizacijų poreikius. Plėtros grupės taip pat bendradarbiauja su kitais darniųjų pirkimų sistemų dalyviais, pavyzdžiui mokslinių tyrimų organizacijomis bei verslo asociacijomis. Pagrindiniai šios programos tikslai yra:

- Kelti perkančiųjų organizacijų bendradarbiavimą
- Pranešti rinkai apie perkančiųjų organizacijų poreikius
- Dalintis patirtimi darniųjų ir inovacijų pirkimų srityje

⁵⁴ <https://tem.fi/julkaisu?pubid=URN:ISBN:978-952-327-264-4>

⁵⁵ <https://www.hankintakeino.fi/fi/kestavyys-ja-innovatiivisuus/mika-innovatiivinen-hankinta>

⁵⁶ https://www.hankintakeino.fi/sites/default/files/media/file/Hankintojen-innovaatiopotentialin-arviointiohje_muokattava_liite-2.pdf

⁵⁷ <https://www.hankintakeino.fi/fi/osaaminen-ja-taidot/opetusta-ja-tutkintotarjonta/keino-akatemia>

⁵⁸ <https://www.hankintakeino.fi/fi/vahahiilistenhankintojenkehittamisohjelma>

⁵⁹ <https://www.hankintakeino.fi/fi/yhteisty-ja-verkostoituminen/kehittajaryhmat>

Pokyčių agentai⁶⁰

Tai vietiniai KEINO konsultacijų centro kontaktai skirtingose šalies vietose. Pokyčių agentai yra remiami KEINO ir jų tikslai yra:

- Teikti informaciją apie regiono padėti ir vietinius poreikius
- Konsultuoti vietinius viešųjų pirkimų skyrius pagal KEINO viziją ir tikslus
- Jungti ekspertus ir skirtingus viešųjų pirkimų padalinius
- Skatinti vietinius viešųjų pirkimų skyrius dalyvauti tinklų kūrimo ir plėtros grupių veiklose.

Inovacijų brokerio iniciatyva⁶¹

Bus pilotuojama 2021 rudenį statybų bei socialinės ir sveikatos priežiūros srityse. Remiantis duomenimis iš pilotinio projekto, bus siekiama sukurti efektyvų veiklos modelį, kuriuo bus siekiama spartinti inovacijų pirkimų įgyvendinimą gerinant informacijos srautą tarp perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų, kuriant rinkos dialogą, identifikuojant mokslinių tyrimų ir plėtros poreikius.

IŠVADA

Darnieji pirkimai Suomijoje nėra reglamentuojami – tai yra visiškai savanoriška priemonė. Darnieji ir inovacijų pirkimai yra matomi kaip priemonė darnaus vystymosi tikslams įgyvendinti ir yra įvardijami kaip vienas iš įrankių Suomijos CO2 neutralumo tikslui siekti. Darnieji ir inovacijų pirkimai labiausiai yra plėtojami per praktinius darnųjų pirkimų pavyzdžius ar mokymus. Daugiausia dėmesio Suomijoje yra skiriama perkančiųjų organizacijų ir rinkos dialogo kūrimui bei kompetencijų kėlimui mokantis vienas iš kito.

⁶⁰ <https://www.hankintakeino.fi/fi/mika-osaamiskeskus/keino-muutosagentit>

⁶¹ <https://www.hankintakeino.fi/fi/mika-osaamiskeskus/keinon-palvelut/innovation-broker>

ŠVEDIJA

Kaip ir kitose šalyse, Švedijoje nėra tikslaus darniųjų pirkimų apibrėžimo, jie taip pat nėra apibrėžti įstatymuose. Šiems pirkimams taikomi bendri viešųjų pirkimų įstatymai, taigi darniųjų pirkimų vykdymui privalomumo nėra. Tačiau privalomumas galioja kai kuriais atvejais, pavyzdžiui, darbo teisės sąlygos, rezervuoti pirkimai, prieinamumo įstatymai ir taisyklės, ženklavimo naudojimo taisyklės ir Aplinkos vadybos sistemų taisyklės ir aplinkosaugos vadybos standartai.⁶²

DARNIEJI PIRKIMAI

Darnieji pirkimai apibūdinami taip:

*„darnūs pirkimai apima ne tik poveikį aplinkai, bet ir platesnį darnumo apibrėžimą, kuris apima socialinį ir ekonominį aspektą. Tuo pačiu metu darnūs pirkimai taip pat gali apimti ir sveikatos bei politikos aspektus“.*⁶³

Laikomasi principo, jog perkančioji organizacija gali pati apibrėžti ir nuspręsti, kas turi būti perkama, jei laikomasi pagrindinių pirkimo principų. Taigi, tikslas nėra apibrėžti darniuosius pirkimus, bet naudoti juos kaip priemonę, siekiant prisidėti įgyvendinant darnaus vystymosi tikslus.

Darniųjų pirkimų kriterijai Švedijoje atitinka viešųjų pirkimų įstatymus, galiojančią teismų praktiką ir praktines sąlygas. Atitinkami suinteresuotieji subjektai iš privataus, viešojo ir ne pelno sektorių dalyvauja rengiant kriterijus. Produktų grupėms, kurioms nėra sukurta kriterijų, perkančiosios organizacijos gali pačios juos nusistatyti.

⁶² <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/regler-och-lagstiftning/hallbarhet-i-upphandlingsreglerna/>

⁶³ <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/om-hallbar-upphandling/>

Darnusis pirkimas yra skirstomas į:

- Ekologiškai darnūs pirkimai
- Socialiai darnūs pirkimai
- Ekonomiškai darnūs pirkimus. Pastarasis reiškia efektyvų lėšų panaudojimą, padeda skatinti gerai veikiančią verslo bendruomenę, tiekėjų įvairovę, sveiką konkurenciją bei ekonomikos augimą, kuris nevyksta žmonių ir aplinkos sąskaita.

Inovacijų pirkimai nėra išskiriami, o pridedami ekonomiškai darnių pirkimų dalyje. Tai reiškia, jog darnieji pirkimai prisideda prie inovacijų skatinimo: „darnūs pirkimai gali duoti signalą, kad yra rinka naujiems sprendimams, kuri sukuria naujas galimybes ir idėjas plėtrai.“⁶⁴ Todėl skatinant darniuosius pirkimus, verslas gali būti paskatintas kurti naujus produktus, paslaugas ar verslo modelius. Tai savo ruožtu ilgainiui gali padidinti konkurenciją ir sumažinti kainas.

STATISTIKA IR ANALIZĖ

Švedijoje darniųjų pirkimų statistika ir analizė nėra renkama arba nėra viešinama. Tačiau Švedija rengia išlaidų aplinkai analizę - tai yra pirkimo analizė, kurioje buvo integruoti įvairūs aplinkos veiksniai.⁶⁵ Tokiu būdu yra ištiriamas poveikis aplinkai ir klimatui, kuris atsiranda dėl viešojo sektoriaus pirkimų.

- 2019 m. Valstybės poveikis klimatui dėl pirkimų sudarė 5,7 mln. tonų anglies dioksido ekvivalentų. Viešieji pirkimai sudaro 23 procentus viso poveikio klimatui.
- Žmonių sveikatai svarbių įkvepiamų dalelių išmetama 8 436 000 tonų.

Analizė apima mokėjimus, kurių vertė 132 mlrd. SEK, įskaitant PVM iš 203 institucijų (iš viso: 346 institucijų). Analizės pagrindas yra vadinamoji išlaidų analizė, kuri parodo, kiek buvo sumokėta (išleista) skirtingiems tiekėjams. Mokėjimai dažnai atitinka skirtingus pirkinius. Nuomos mokesčiai paprastai nėra viešieji pirkimai, tačiau aplinkosaugos išlaidų analizė neapsiriboja tik pirkimo objektu, bet įtraukia ir pirkimo formą.

Analizė rengiama suskirsčius skirtingus produktus į pagrindines kategorijas, tokias kaip: statybos, nekilnojamas turtas ir žemė, įranga ir medžiagos, ir visos operacijos ir veiklos sutartys. Taip pat, atlikus pirkimų poveikio aplinkai analizę, institucijos yra suskirstomos į skirtingas devynias grupes ir tokiu būdu parengiamos aplinkosaugos išlaidų analizės (pvz.: Statybos ir infrastruktūros srities institucijų atliekamų aplinkosaugos išlaidų analizė).⁶⁶

⁶⁴ https://www.upphandlingsmyndigheten.se/om-hallbar-upphandling/ekonomiskt-hallbar-upphandling/#bidrar_till_innovation_konkurrensochl%C3%A4grepriser

⁶⁵ <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/om-hallbar-upphandling/miljomassigt-hallbar-upphandling/analysera-inkopen-med-miljospendanalys/statens-miljopaverkan/>

⁶⁶ <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/om-hallbar-upphandling/miljomassigt-hallbar-upphandling/analysera-inkopen-med-miljospendanalys/miljospend-metod-och-material/>

KOMPETENCIJŲ CENTRAS

Švedijoje 2015 m. įsteigta „Pirkimų tarnyba“ (the Procurement Authority) siekiant stiprinti strateginę viešųjų pirkimų svarbą. Institucija tęsė darbą, kurį anksčiau atliko Švedijos konkurencijos tarnyba, o prieš tai - viešųjų pirkimų parama Švedijos prekybos rūmuose, Aplinkos valdymo taryba ir „Vinnova“. Pirkimų tarnyba yra Finansų ministerijos dalis ir suskirstyta į septynis skyrius. Su darniųjų pirkimų klausimais dirba patvarumo/ilgaamžiškumo skyrius. Jis yra atsakingas už aplinkosauginių, socialinių ir ekonominių pirkimų plėtrą. Tai daugiausiai apima įrankių ir kitos naudingos pagalbos kūrimą bei tobulinimą, siekiant skatinti ir didinti darniuosius pirkimus įvairiose srityse.⁶⁷ Tarnyboje dirba per 70 darbuotojų.

Pirkimų tarnybos vizija – patikimas viešasis verslas tvariai ateičiai. Institucija siekia užtikrinti teisiškai saugų, veiksmingą ir darnų viešąjį pirkimą piliečių labui ir verslo bei pramonės plėtrai. Pirkimų tarnyba teigia, jog *„svarbi mūsų pagalbos dalis yra viešųjų pirkimų plėtra, kurie gali prisidėti prie geresnio darnaus vystymosi. Atlikdami užduotį, mes atliekame svarbų vaidmenį siekiant Švedijos nacionalinių aplinkos kokybės ir darnumo tikslų, numatytų Darbotvarkėje 2030 m. (Agenda 2030).“*⁶⁸

Siekiama skatinti inovacijų pirkimus ir užtikrinti, jog pirkimuose dalyvautų daugiau tiekėjų, tokių kaip mažos ir vidutinės įmonės bei idėjomis grįstos organizacijos. Svarbu stiprinti viešųjų pirkimų strateginę svarbą viešajai veiklai.

Vykdamas Pirkimų tarnybos veiklą didelis dėmesys yra skiriamas bendradarbiavimui. Siekiant įveikti pagrindinius visuomenės iššūkius, institucija bendradarbiauja su verslu, pilietine visuomene, viešuoju sektoriumi, akademinė bendruomene ir piliečiais.⁶⁹ Tai taip pat suteikia informacijos apie tai, ko reikia viešajam verslui plėtoti.

FUNKCIJOS

- Teikia konsultacijas viešųjų pirkimų dalyviams
- Kuria bei tobulina įrankius ir gidus darniųjų pirkimų vykdymui
- Skatina strateginį viešųjų pirkimų vykdymą
- Kuria ir valdo darniųjų pirkimų kriterijus.
- Kelia kompetenciją viešųjų pirkimų srityje
- Prisideda prie to, kad visas pirkimo procesas būtų vykdomas elektroniniu būdu ir dalyvauja jo standartizavime
- Atlieka tyrimus bei analizes viešųjų pirkimų srityje

ĮRANKIAI

Strateginių pirkimų nustatymas⁷⁰

Jei perkančioji organizacija yra strateginė organizacija, ji turi sąlygas kurti efektyvų verslą ir kartu prisidėti prie darnaus vystymosi bei užtikrinti gerą konkurenciją rinkoje. Dėl to, Pirkimų tarnyba taip pat teikia pagalbą perkančiosioms organizacijoms, kuria gaires ir teikia informaciją organizacijoms siekiančioms strategiškai vykdyti savo veiklą. Tinklalapyje pateikiamas įrankis „Strategikollen“, kuriuo pasinaudojus organizacija gali įsivertinti savo strateginių pirkimų lygį, palyginti savo rezultatus su kitų organizacijų ir gauti patarimus, kaip toliau vykdyti savo veiklą.

Konsultacijų tinklalapis⁷¹

Švedijoje konsultacijoms yra sukurtas atskiras tinklalapis, kuriame galima užduoti klausimus arba stebėti kitų užduotus klausimus. Tai reiškia, jog visi klausimai ir atsakymai yra skelbiami viešai, išskirstant juos pagal temas. Tai veikia „gyvo susirašinėjimo“ principu. Prie pokalbio taip pat gali prisijungtos ir kitos suinteresuotos organizacijos. Kadangi klausimų jau yra nemažai, egzistuoja patogi filtravimo funkcija.

⁶⁷ <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/om-oss/organisation/>

⁶⁸ <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/om-oss/vart-uppdrag/>

⁶⁹ <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/om-oss/vart-uppdrag/>

⁷⁰ <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/forbered-organisationen/>

⁷¹ <https://frageportalen.upphandlingsmyndigheten.se/org/upphandlingsmyndigheten/>

Švedijos konsultavimo įrankis.

Kriterijų įrankis⁷²

Kriterijai yra sukurti aštuonioms produktų grupėms ir bendrai apimantys darbo teisės sąlygų kriterijai:

1. IT ir telekomunikacijos
2. Statyba ir nekilnojamasis turtas
3. Valymas ir cheminės medžiagos
4. Transporto priemonės ir transportavimas
5. Biuras ir tekstilė
6. Maisto ir maitinimo paslaugos
7. Priežiūra ir sveikatos priežiūra
8. Netoksiškas ikimokyklinis ugdymas

Kiekvienai produktų grupių yra paruošti filtrai, kurie padeda atsirinkti perkančiajai organizacijai labiausiai tinkamus kriterijus:

Computers and monitors

In English

Life cycle analyzes show that the greatest environmental impact from computers and monitors occurs in the production phase, which is difficult to set requirements in procurement. The most important measure to reduce the environmental impact from the use of computers and monitors is therefore to use the products for a long time. In order to reduce the environmental impact specifically from the use phase, high demands can be placed on the product's energy performance.

Show more ^

Filtration

Criteria group ▾ Environmental goals ▲ Agenda 2030 ▾ Category ▾ Level ▾ Type ▾

Criteria group

Computers and monitors for the reuse and recycling of computers and monitors

☐	Criteria	Level	Type	Criteria group
☐	Routines for control of hazardous substances in the products	Base level	Qualification requirements	Computers and monitors
☐	Contents of particularly dangerous substances (candidate list)	Base level	Special contract terms	Computers and monitors
☐	Procedures for substitution of	Advanced	Award criteria	Computers and monitors

Darnųjų pirkimų kriterijų pasirinkimas.

⁷² <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/om-hallbar-upphandling/stall-hallbarhetskrav/utformning-hallbarhetskrav/>

Kriterijus galima pasirinkti atsižvelgiant į:

- Aplinkosauginius tikslus
- Darnaus vystymosi tikslus. Kiekvienai produktų grupei ar pogrupiui yra priskiriami atitinkami darnaus vystymosi tikslai (Darbotvarkė 2030 m.). Tokiu būdu parodoma prie kurio tikslo įgyvendinimo prisideda tam tikras pirkimas
- Skirtingoms produktų grupėms sukurtas kategorijas. Pavyzdžiui, maisto ir maitinimo paslaugų kategorija yra gyvūnų gerovė, kitoms produktų grupėms gali būti žiedinė ekonomika, eko ženklų reikalavimai, ištekliai, energija ir kiti. Atitinkamai, perkančioji organizacija pagal tai gali išsifiltruoti reikiamus kriterijus
- Kriterijų lygius: baziniai arba pažengę
- Pirkimo dokumento tipą

Filtration

Criteria group: Computers and monitors

Environmental goals: Agenda 2030

Category: Computers and monitors

Level: Base level

Type: Technical specification

Criteria group

Computers and monitors

Criteria

Criteria	Level	Type
Routines for control of hazardous substances in the products	Base level	Technical specification
Contents of particularly dangerous substances (candidate list)	Base level	Technical specification
Procedures for substitution of hazardous substances in the products	Advanced level	Technical specification
Softener in external cables	Base level	Technical specification

Darnųjų kriterijų tikslai.

Kiekvienam kriterijui atskirai yra taip pat pateikiamas jo tikslas, parengta susisteminta informacija bei pateikiamas sąrašas koku būdu užtikrinti jo įgyvendinimą.⁷³

- + **Proposed evidence** [Show](#)
- + **Suggestions for follow-up** [Show](#)
- + **Information on the sustainability criterion** [Show](#)
- + **Information about the product group Computers and Monitors** [Show](#)
- + **Information about the criteria group Computers and monitors** [Show](#)
- + **Criteria information** [Show](#)
- + **Version history** [Show](#)

Pateikta informacija apie pasirinktą kriterijų.

Įrankis yra patogus naudoti, suteikia daug papildomos informacijos ir turi aiškią struktūrą bei yra nuolat atnaujinamas. Svarbu paminėti, jog Pirkimų tarnybos tikslas nėra, kad perkančiosios organizacijos tiesiog kopijuotų kriterijus į pirkimo dokumentus, tikrasis tikslas - kad PO suprastų jų teikiamą naudą.

⁷³ <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/kriterier/it-och-telekom/datorer-och-bildskarmar/datorer-och-bildskarmar/rutiner-for-kontroll-av-farliga-amnen-i-produkterna/basniva>

Darnumo rizikų nustatymas tiekimo grandinėje⁷⁴

Pirkimų tarnyba sukūrė įrankį tiekimo grandinės rizikų nustatymui. Tačiau palyginus su kitomis šalimis, Švedijoje jis yra išsamesnis – įtraukia ne tik socialines, bet ir aplinkosaugines rizikas. Darnumo rizikų nustatymas yra išskirstytas į keturias rizikos sritis:

- Žmogaus teisės
- Darbuotojų teisės
- Aplinkos apsauga
- Korupcija

Pasirinkus produkto sritį ar produktų grupę, galima gauti informacijos apie dabartines rizikas bei gauti patarimų, kaip tai valdyti. Rizikų nustatymo įrankis nėra sukurtas kiekvienai produktų sričiai kuri yra darnumo kriterijų įrankyje, tačiau pasirinkti „didelės rizikos produktai“. Informacija gali būti naudojama prieš pirkimą, siekiant nustatyti, kokius reikalavimus ir sąlygas reikia nustatyti pirkimo metu. Rizikos analizė grindžiama šaltiniais, kurie laikomi patikimais remiantis šiais trimis rodikliais: i) nepriklausomumu, ii) darbo metodu, iii) pripažinimu ar įgaliojimu. Tai reiškia, kad jie yra nepriklausomi nuo tiriamos organizacijos, kad požiūris į informacijos rinkimą vyksta patikimai ir kad informacijos šaltinis sulaukė tarptautinio pripažinimo atliekant patikimą peržiūrą.⁷⁵

Aprašoma kaip valdyti riziką tiekimo grandinėje prieš pirkimą, jo metu ir po jo. Taip pat pateikiami kriterijai, kuriuos galima naudoti pirkimo dokumentuose:

Criteria

Hide

The procurement authority has developed contract terms that can be used to counteract sustainability risks in the supply chain in procurement. The terms are available at two different levels: basic and advanced. They can be used for all procurements, regardless of which procurement law is applied.

Labor law conditions under the ILO's core conventions

Base level

You can use the contract terms at the basic level to manage risks related to workers' rights under the ILO's core conventions. The conditions at the basic level thus do not deal with risks relating to human rights or environmental and corruption risks. Also keep in mind that the terms only handle risks in the step in the supply chain that in this risk analysis service is called "final production". The conditions at the basic level correspond to the conditions that contracting organizations are obliged to include in their procurements in certain cases.

[See criteria](#) →

Sustainable supply chains

Advanced level

You can use the contract terms at the advanced level to manage risks relating to all risk areas, ie risks relating to human rights, workers' rights and environmental and corruption risks. The terms cover all stages in the supply chain, ie all steps in the supply chain which in this risk analysis service are called "raw material", "processing" and "final production".

Įrankio naudojimosi pavyzdys.

⁷⁴ <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/riskanalyser/>

⁷⁵ <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/riskanalyser/>

Įrankis ne tik įtraukia egzistuojančią informaciją, tačiau ir nurodo dalis, kuriose informacijos vis dar trūksta ir PO turėtų pasidaryti papildomą tyrimą:

Pavyzdys: mėsos darnumo rizikų nustatymas⁷⁶.

Produkto gyvavimo ciklo sąnaudų skaičiuoklės

Pirkimų taryba yra sukūrusi įrankius produkto gyvavimo ciklo sąnaudoms apskaičiuoti, tokiu būtu galima pasirinkti ekonomiškai efektyviausią alternatyvą. Sukurti įrankiai gali būti naudojami tiek poreikių analizei, tiek pasiūlymų vertinimo etape⁷⁷. Tam sukurtos skirtingos skaičiuoklės: bendra ir teminės skaičiuoklės. Sukurtos 7 teminės skaičiuoklės:

- Vidiniam apšvietimui
- Lauko apšvietimui
- Komercinės virtuvės įrangai
- Moduliniams nameliams
- Prekybos ir kavos aparatams
- Buitinei technikai

Daug informacijos suteikiama apie gyvavimo ciklo sąnaudų naudą bei instrukcijoms kaip skaičiuoklėmis naudotis

IŠVADA

Švedijoje matomas siekis, jog PO strategiškai vykdytų savo veiklą ir tai būtų įdiegta pačiose organizacijose. Kaip ir kitose analizėje aptartose valstybėse, Švedijoje nėra keliami tikslai kiek darniųjų pirkimų turi būti įvykdyta, tačiau tai yra naudojama kaip įrankis valstybės tikslams pasiekti.

Švedijos sukurtame tinklalapyje galima pastebėti ir trūkumų. Pavyzdžiui, esant tokiam kiekiui informacijos svarbu, kad būtų aiški tinklalapio struktūra. Buvo pastebėta, kad nėra atskirties tarp pirkimo tikslų, pagalbos, gairių ar reikalavimų žaliesiems pirkimams darnių pirkimų dalyje.

Valstybės poveikio aplinkai dėl viešųjų pirkimų vykdymo matavimas parodo, jog tokios analizės yra reikalingos siekiant suprasti kiek daug įtakos turi viešieji pirkimai. Kaip ir kitos valstybės, Švedija siekia sukurti metodą, kuriuo bus galima analizuoti darniųjų pirkimų poveikį.

⁷⁶ <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/riskanalyzer/livsmedel/kott/>

⁷⁷ <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/om-hallbar-upphandling/ekonomiskt-hallbar-upphandling/lcc-for-langsigtigt-hallbara-inkop/lcc-verktyg/>